

Encounters in translation

ISSN : 3038-5342

Éditeur : Association Rencontres en traduction

1 | 2024

Translational and narrative epistemologies

Synopsis: Oversetteren og syndebukken: Om mimetisk begjær og interkulturell mediering

Jan Buts et Saliha Özçelik

Traduction de Beatriz Daniela Giesen

 <https://publications-prairial.fr/encounters-in-translation/index.php?id=397>

DOI : 10.35562/encounters-in-translation.397

Référence électronique

Jan Buts et Saliha Özçelik, « Synopsis: Oversetteren og syndebukken: Om mimetisk begjær og interkulturell mediering », *Encounters in translation* [En ligne], 1 | 2024, mis en ligne le 05 juin 2024, consulté le 05 juin 2024. URL : <https://publications-prairial.fr/encounters-in-translation/index.php?id=397>

Droits d'auteur

CC BY-SA 4.0

Synopsis: Oversetteren og syndebukken: Om mimetisk begjær og interkulturell mediering

Jan Buts et Saliha Özçelik

Traduction de Beatriz Daniela Giesen

TEXTE

- 1 Sommeren 1993 bodde flere poeter og musikere, mange alevitter, på Madımak-hotellet i Sivas (Tyrkia) under en konferanse. En av hotellgjestene var den tyrkiske forfatteren Aziz Nesin, som hadde annonsert at han skulle oversette Salman Rushdies kontroversielle *The Satanic Verses*, en bok som bredt ble fordømt for påstått blasfemi. Den 2. juli, etter fredagsbønnen, marsjerte innbyggerne i Sivas mot hotellet og satte fyr på det. Trettisju mennesker ble drept og mange såret. Den internasjonale mediedekningen av hendelsen rettet først og fremst oppmerksomheten mot Nesin og hans rolle som oversetter. Nesin hadde klart å rømme fra angrepet, men den narrative innrammingen som satte oversetteren i fokus var forståelig: den italienske oversetteren av *The Satanic Verses* hadde tidligere blitt overfalt, og den japanske oversetteren ble myrdet. Denne artikkelen tar utgangspunkt i flere fortellinger om hendelsene som fant sted i Sivas, og diskuterer dem med referanse til syndebukk-mekanismen, et sentralt begrep i René Girards (2005, 1986) arbeider om imitasjon, begjær og vold.
- 2 Girards mimetiske teori hevder at menneskelige begjær i alle samfunn bestemmes av hva andre mennesker begjærer, ikke av individers frie valg eller subjektive tilbøyeligheter. Folk begjærer objektene og posisjonene som modellene deres tilskriver verdi, men dermed gjør også begjæret til slutt modellene til rivaler. Som følge av dette oppstår videre konflikter som kan bli voldelige. I konfliktens hete manifesterer en skremmende symmetri seg mellom individer som samtidig er fanget i gjensidig imitasjon, og sosiale grupper kan bli kastet ut i kaos som et resultat av dette. For å stanse spredningen av volden, overbeviser alle medlemmene av et fellesskap seg selv om at ett enkelt individ blant dem er ansvarlig for den uroen som rammer dem. Dette individet, syndebukken, blir nå oppfattet som den eneste

kilden til de spenningene som faktisk deles av alle i gruppen. Syndebukken kan bli utstøtt fra fellesskapet eller myrdet. Bred aksept av dette offeret gjenoppretter orden i gruppen, i det minste inntil begjæret løper løpsk igjen. I Girards arbeid fungerer vold både som gift og som botemiddel. Offerritualer, for eksempel, kan tolkes som bruk av vold som katarsis i et regulert, kontrollert miljø for å forhindre ukontrollerte spredning av vold.

- 3 Innenfor dette rammeverket avhenger valget av en syndebukk eller stedfortredende offer av en utbredt oppfatning av skyld som ikke nødvendigvis tilsvarer noe konkret ansvar for konflikten. Ofrene velges ikke fordi de har skylden for tilstanden som skal bøtes, men snarere fordi de har en tvetydig posisjon “verken utenfor eller innenfor samfunnet” (Girard, 2005, p. 287). Oversettere, som ofte befinner seg i en liminal posisjon på grensene mellom de samfunnene de opererer i, har i århundrer blitt utsatt for en gjentatt anklage, nemlig deres angivelige tilbøyelighet til forræderi eller bedrag. Som Apter (2007, p 96) argumenterer, “selv under fredelige forhold vekker oversettere naturlig mistanke” og varsomhet overfor oversettere forverres i konfliktsituasjoner ettersom deres medierende rolle kan antyde tilknytning til to grupper. Den påfallende sårbarheten til interkulturelle aktører i sårbare situasjoner er godt dokumentert. Dette gjør det enda mer bemerkelsesverdig at Girards betydning for forståelsen av oversetterens status ikke har blitt undersøkt på systematisk vis.
- 4 Mangelen på kontakt mellom oversettelsesstudier og mimetisk teori kan delvis tilskrives skepsis: den altomfattende naturen til Girards teser har gjort ham sårbart for kritikk på flere fronter. Girard hevder han kan forklare opprinnelsen til ritualer og religion, og han antyder at det finnes én enkelt forklaring på fenomener så forskjellige som gresk tragedie, Dinka-ritualer og samtidens “kansellerings kultur” (Wrethed, 2022), uavhengig av de ulike samfunnsmessige kontekstene til disse fenomenene. Selve omfanget av teorien gjør den faktisk underutviklet på sett og vis, og en av de mest bemerkelsesverdige manglene er knyttet til oversettelsens rolle: Girardiansk forskning er ivrig etter å trekke paralleller mellom hendelser og fortellinger på tvers av store spenn i tid og rom, men det er lite konkret refleksjon over hvordan disse fortellingene overføres mellom ulike kulturer og språk, og fra erfaring til fortolkning. Det slående fraværet av en

vedvarende refleksjon over selve kommunikasjonsprosessen er desto mer bemerkelsesverdig når vi tenker på den mimetiske teoriens hovedtema; et samfunn som trues av voldelig oppløsning og som må være enstemmig når det velger ut offerer. Girard (2005, pp. 84, 329) beskriver trusselen som en “ondsinnnet smitte” og sier at sydebukken fungerer som en “kur”. Slik velger han medisinske metaforer fremfor konkrete forklaringer på de kommunikative prosessene som er involvert i utvelgelsen, og formidlingen, av sydebukken

- 5 I denne artikkelen diskuterer vi på den ene siden om Girards arbeid om sydebukkmekanismen kan bli mer anvendelig gjennom en eksplisitt refleksjon over kommunikasjon og enstemmighet i valget av sydebukk. På den andre siden tar vi også sikte på å undersøke om oversettelsesstudier, spesielt når det gjelder den kryss-kulturelle utforming av fortellinger om konflikt, kan ha nytte av innsikter fra mimetisk teori. Endelig ønsker vi – ved å undersøke Sivas-massakren og dens relasjon til *Sataniske vers* – å få en større forståelse av oversettere som aktører og mulige voldskatalysatorer, ikke bare ofre for kollektiv vold.

BIBLIOGRAPHIE

Apter, E. (2007). Translation-9/11: Terrorism, immigration, and the world of global language politics. *The Global South*, 1(2), 69–78.

Girard, R. (2005). *Violence and the sacred* (P. Gregory, Trans.). Continuum. (Original work published 1972).

Girard, R. (1986). *The scapegoat* (Y. Freccero, Trans.). The Athlone Press. (Original work published 1982).

Wrethed, J. (2022). Cancel culture and the trope of the scapegoat: A Girardian defense of the importance of contemplative reading. *Contagion: Journal of Violence, Mimesis and Culture*, 29, 15–37.

AUTEURS

Jan Buts

University of Oslo, Norway

IDREF : <https://www.idref.fr/277195136>

ORCID : <http://orcid.org/0000-0002-7657-804X>

Saliha Özçelik

Boğaziçi University, Turkey

IDREF : <https://www.idref.fr/277199379>

ORCID : <http://orcid.org/0009-0003-7756-2810>

TRADUCTEUR

Beatriz Daniela Giesen

University of Oslo, Norway

IDREF : <https://www.idref.fr/278595243>

ORCID : <http://orcid.org/0009-0001-6776-2216>